

Brieven aan de toekomst

In *Alledaagse Dingen*, nr. 4 december 1997, staat een oproep om op 15 mei 1998 mee te doen aan het project "brieven aan de toekomst". Dit project is georganiseerd door het Nederlands Centrum voor Volkcultuur, het Nederlands Openluchtmuseum en het P.J. Meertens Instituut geholpen door KPN/PTT Post. De bedoeling is dat (toekomstige) onderzoekers een betrouwbaar beeld krijgen van het dagelijks leven anno 1998. Met uw hulp willen zij vrijdag 15 mei 1998 tot de best gedocumenteerde dag uit de Nederlandse geschiedenis maken. Als eerste resultaat van het project zal een boek verschijnen met een selectie uit de ingezonden brieven en ook zal in

het Openluchtmuseum een tentoonstelling worden ingericht.

Wat moet u doen: schrijf vrijdag 15 mei een brief over wat u die dag gedaan hebt. Vraag iedereen in uw omgeving hetzelfde te doen. Het maakt niet uit hoe oud of jong u bent, of u wel of niet werkt, of u man of vrouw bent. Kortom: iedereen kan meedoen.

Waarschijnlijk komt er in Bussum ook een werkgroep die gaat fungeren als lokale ambassadeur voor het project; let op de krant. Anders kunt u uw brief sturen naar: Nederlands Centrum voor Volkcultuur, Werkgroep Brieven aan de toekomst, Lucasbolwerk 11, 3512 EH Utrecht. Fax: 030-2334047

Frederik van Eeden, de schrijver

Frederik Willem van Eeden werd geboren in Haarlem op 3 april 1860.

Zijn vader was de gelijknamige plantkundige, die het initiatief nam tot het oprichten van het Koloniaal Museum te Haarlem, de voorloper van het huidige Koninklijk Instituut voor de Tropen.

Frederik van Eeden jr. studeerde medicijnen in Amsterdam en promoveerde daar in 1886. Zijn dissertatie had als titel: *Kunstmatige Voeding bij Tuberculose*.

Zijn belangstelling ging echter meer uit naar de geest dan naar het lichaam; hij interesseerde zich onder meer voor paranormale verschijnselen.

Psychiatrie en psychologie waren toen nog geen 'vakken' of specialismen die je als zodanig kon studeren. Van Eeden ging naar Parijs en 'bestudeerde de psychiatrie', zoals dat toen heette. De grondlegger van de psycho-analyse,

's werelds beroemdste psychiater Sigmund Freud bestudeerde in diezelfde periode in hetzelfde Parijs ook de psychiatrie.

Van Eeden heeft na zijn terugkeer uit Parijs een tijdlang een kliniek geleid voor genezing door hypnotische suggestie.

In zijn studententijd kwam Van Eeden in aanraking met toen bekende schrijvers, onder wie Willem Kloos en Albert Verweij. Deze schrijvers, en ook Van Eeden, behoorden tot de zg. beweging van Tachtig (deze beweging ontstond in 1880, vandaar).

In die tijd bloeide in Nederland (en in andere landen) de Romantiek. Dat is een beweging in de kunst die zich kenmerkt door individualisme, opstandigheid, natuurliefde, religieuze verdieping, historische belangstelling en een

humorcultus.

De Tachtigers vonden dat kunst niet de kapstok mocht zijn waaraan allerlei vrome lessen of edele gedachten mochten worden opgehangen; bovendien vonden zij dat kunst, ook letterkunst, oorspronkelijk moest zijn, niet opgebouwd uit cliché's. Dus: schoonheid, kunst om de kunst en kunst voor geen ander doel dan kunst.

In het letterkundig tijdschrift 'De Nieuwe Gids', waarvan Van Eeden één van de oprichters was, publiceerde hij 'De kleine Johannes', het werk waarmee Van Eeden beroemd is geworden en gebleven. Je kunt De kleine Johannes een geestelijke autobiografie in sprookjesvorm noemen (de sfeer doet een beetje denken aan het werk van

Hans Christiaan Andersen). Het boek geeft de ontwikkeling weer van de schrijver – of uitgebreid: die van de mens in het algemeen- vanaf zijn prilste kinderjaren tot de volwassenheid.

Vier fasen worden beschreven:

1. Windekind, de elf, symboliseert het tijdperk van de ongerepte naïviteit
2. Het meisje Robinetta beeldt de puberteit en de ontwakende erotiek uit
3. Pluizer en Cijfer duiden op de adolescentie waarin de rede, het alles willen begrijpen, de voornaamste factor is
4. De ongenoemde symboliseert de overwinning van deze crisis, eindigend in de aanvaarding van de roeping de lijdende mensheid te helpen:

Waar de mensheid is en haar weedom, daar is mijn weg.

Dit schilderij (1998) 'Walden', olieverf op doek, van de Bussumse kunstenaar Ton de Kruijk geeft zijn interpretatie van de kolonie Walden weer. Frederik van Eeden is te zien op de achtergrond; op de voorgrond de Januskop van de Utopist: de ogen sluiten voor de werkelijkheid, de mond dicht houden om de waarheid te verkondigen. Verder allerlei surrealistische beelden.

Een tweede, zeer bekend werk van Frederik van Eeden is de psychologische roman 'Van de koele Meren des Doods'. Dit werk is echter bij ons meer bekend door de verfilming (1982) door Nouschka van Brakel, met Renée Soutendijk in de hoofdrol.

Het is het verhaal van Hedwig Marga de Fontayne, kind van welgestelde ouders. Hedwig zoekt haar geluk bij mannen, maar vindt het daar niet. Na een dramatisch leven met minnaars, depressies, zelfmoordpogingen, een morfineverslaving, de dood van haar enig kind en prostitutie, komt Hedwig tot rust door religie en goede werken. Ze sterft jong, op haar 33ste levensjaar.

Frederik van Eeden heeft ook de lyriek, de dichtkunst beoefend. Uit de bundel 'Van de passielooze Lelie' (1901) is dit gedicht wel het bekendste:

De Waterlelie

*Ik heb de witte water-lelie lief,
daar die zoo blank is en zoo stil
haar kroon
uitplooit in 't licht*

*Rijzend uit donker-koelen
vijvergrond,
heeft zij het licht gevonden en
ontsloot
toen blij het gouden hart*

*Nu rust zij, peinzend op het
watervlak
en wenscht niet meer*

Frederik van Eeden heeft twee pseudoniemen gebruikt.

Als Cornelis Paradijs, oud-makelaar in granen schreef hij 'Grassprietjes of Liederen op het gebied van deugd, gods-

vrucht en vaderland' (en wie her-innert zich nu niet Batavus Droogstoppel, makelaar in koffij uit Multatuli's Max Havelaar!). Deze gedichten waren parodieën op burgerlijkheid.

Uit: 'Als de soep is aangebrand':
*De soep zal 'k eten als een man,
Met stille dankbaarheid:
De Heer die onze nieren proeft
Weet ook wel wat de mensch behoeft.*

Als Lieven Nijland (de naam is gerelateerd aan zijn toenmalige minnares Ellen) schreef Van Eeden een scherpe aanval op zichzelf in de Nieuwe Gids; hij wilde reacties van vrienden, collega's en anderen uitlokken en zo te weten komen hoe men over hem dacht.

Frederik van Eeden was een groot man. Hij ondernam veel buitenlandse reizen (en dat was toen nog niet zo gemakkelijk als nu), had contact met schrijvers en geleerden van wereldformaat. Dat blijkt duidelijk uit zijn Liber Amicorum (letterlijk: boek van vrienden, een boek samengesteld door vrienden, collega's, bewonderaars, maar allemaal belangrijk, bedoeld als eerbetoon, bijvoorbeeld bij een verjaardag of afscheid). In het Liber Amicorum voor Frederik van Eeden vinden we bijdragen van onder meer Sigmund Freud, Rabindranath Tagore (van de haiku's) en van de letterkundigen Stefan Zweig, Romain Rolland en Upton Sinclair.

Frederik van Eeden heeft een belangrijke rol gespeeld in onze literatuur. Dat niet meer al zijn werken ons aanspreken komt mede door de soms geëxalteerde toon van de miskende profeet die er uit spreekt.

Mariet Piebes